เรื่องจากปก >> กาญจนศร มหาเรือนขวัญ

"แม่เล่นหวยครั้งละมากๆ งวดหนึ่งไม่ต่ำกว่า 500-1,000 แต่ตอนนี้เหลือเพียงงวดละ 150 หลังจากทำบัญชีครัวเรือน หนูจดรายละเอียดไปคุยกับแม่ ให้แม่ลด หรือเลิก"
ปรียานุช จุลมณี ม.3 โรงเรียนสะตอวิทยาคม

'นักเศรษฐศาสตร์น้อย' เบื้องหลังการเดินทางของความอยู่เย็นเป็นสุข

คำกล่าวที่ว่า *'เงินคือรากเหง้าแห่งความชั่วร้ายทั้งปวง' (Money is the root of all Evil)* อาจจะไม่จริงเสมอไป

ด้วยวันนี้เด็กๆ มัธยมจาก **โรงเรียนสะตอวิทยาคม รัชมังคลาภิเษก** ต.สะตอ อ.เขาสมิง จ.ตราด ได้พิสูจน์แล้วว่าถ้าสามารถปรับเปลี่ยนมุมมองของเงินจากเชิง 'มูลค่า' มาเป็น 'คุณค่า' ได้ ไม่เพียงจะพลิกผันครอบครัวจากเคยร้าวฉานห่างเหินด้วยพิษเศรษฐกิจให้กลับมาเหนียวแน่นกล้าแกร่งเผชิญกระแสเชี่ยวกรากจากทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ได้อย่างรู้เท่าทันเท่านั้น ทว่ายังนำพาครอบครัว ชุมชนไปชิดใกล้ 'เศรษฐกิจพอเพียง' ตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วย

ขณะเดียวกันยังอาจส่องสว่างชุมชน และสังคมไทยให้หันกลับมาใคร่ครวญพิจารณาสภาวะสังคมในปัจจุบันกันอย่างจริงจังว่าทำไมเรายังคงพอใจในความโกลาหลวุ่นวายของความ 'อยู่ร้อนนอนทุกข์' กันอยู่

สานสายสัมพันธ์

แม้สังคมไทยปัจจุบันจะเผชิญความมิดมืดยุคทุนนิยม แต่ใช่จะไร้ประกายสว่างเสียทีเดียว เมื่อเยาวชนกลุ่มหนึ่งได้ใช้ 'บัญชีครัวเรือน' เข้ามาบริหารจัดการเงินภายในครอบครัว จากเดิมหลายครอบครัวชักหน้าไม่ถึงหลัง ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยไปกับสิ่งไร้ประโยชน์และทำลายสุขภาพมากมาย ก็กลับมาพอเพียง พออยู่พอกิน ไม่เป็นหนี้เป็นสิน อีกทั้งสายสัมพันธ์อบอุ่น ระหว่างพ่อแม่ลูกที่เคยร้างลาไปก็กลับมากระชับแน่นแนบ ได้ด้วยกิจกรรมเศรษฐศาสตร์เรียบง่ายทว่าลุ่มลึกนี้ จนท้ายสุดช่องว่างระหว่างวัย ความไม่เข้าใจกันทางเศรษฐกิจที่เคยเป็นปัญหาก็มลายหายไป

"ประโยชน์ของการทำบัญชีครัวเรือน จากไม่ค่อยพูดกับแม่ ก็กลับมาสนิทกับแม่ เพราะต้องพูดคุยถามว่าแต่ละวันได้ใช้เงินไปอย่างไรบ้าง แม่ก็ได้มีโอกาสสอนเกี่ยวกับบัญชีและถามเรื่องโรงเรียน เป็นการสานสัมพันธ์ภายในครอบครัว เพื่อนๆ ทำกันนะ" **จันจิรา หินขาว** นักเรียน ม.3/2 โรงเรียนสะตอวิทยาคม เผยระดับความเข้มข้นในความสัมพันธ์ก่อน-หลังทำบัญชีครัวเรือน

นอกจากสายสัมพันธ์รักภายในครอบครัวจะกลับมา เม็ดเงินที่เคยไหลไปกับอบายมุข มอมเมาทำร้ายทำลายสุขภาพ สร้างครอบครัวอยู่ร้อนนอนทุกข์ในวันวานก็แปรเปลี่ยนเป็นเงินทองเพื่อการเก็บหอมรอมริบ ใช้จ่ายเพื่อความ 'อยู่เย็นเป็นสุข' ของครอบครัวแทน ดังคำพูดสั้นๆ ทว่าขับเน้นคุณค่าของบัญชีครัวเรือนจนเด่นชัดของ **เพชรา บุดดา** นักเศรษฐศาสตร์น้อยๆ เพื่อนร่วมห้องของจันจิรา ที่เผยว่า ก่อนทำบัญชีครัวเรือนไม่เคยรู้เลยว่ารายรับรายจ่ายของครอบครัวเป็นอย่างไร มีปัญหาตรงไหนบ้าง แต่พอทำแล้ว ก็รู้ว่าบุหรี่เป็นรายจ่ายไม่จำเป็นที่ควรตัดออก หลังจากคุยเรื่องนี้กับพ่อ พ่อก็เริ่มลด จนเลิกบุหรี่ได้

สอดคล้องกับ **ปรียานุช จุลมณี** นักเรียนชั้น ม.3/1 ที่เล่าว่า *"แม่เล่นหวยครั้งละมากๆ งวดหนึ่งไม่ต่ำกว่า 500-1,000 แต่ตอนนี้เหลือเพียงงวดละ 150 หลังจากทำบัญชีครัวเรือน หนูจดรายละเอียดไปคุยกับแม่ ให้แม่ลด หรือเลิก"*

ยิ่งกว่านั้น การเรียนรู้บริหารจัดการเงินตามกรอบคิดเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ที่เน้นความสอดคล้องต้องกันของเหตุปัจจัยอย่างบูรณาการ ยังจุดเด็กนักเรียนบางคนให้ลุกขึ้นมามองหาอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว หลังจากตระหนักรับรู้ภาระความรับผิดชอบในการหารายได้ของพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นครั้งแรก ดัง **อรรฆพล พื้นผล** นักเรียนชั้นม.3/1 ที่สะท้อนว่า จากไม่เคยรู้เลยว่ารายรับรายจ่ายของครอบครัวเป็นอย่างไร พ่อขายผลไม้ได้เท่าไร ใช้จ่ายอะไรบ้างในแต่ละเดือน แต่ละวัน แต่พอทำบัญชีรายรับรายจ่าย มีตารางเปรียบเทียบเพื่อลดค่าใช้จ่าย สถานะทางการเงินของครอบครัวก็เปลี่ยนแปลงดีขึ้น

"อยากหาอาชีพเสริม จะได้เพิ่มรายได้ให้ครอบครัวอีกทางหนึ่ง แม้จะช่วยพ่อแม่ทำงานไม่ได้มาก แต่ผมก็สามารถช่วยท่านประหยัด เพราะท่านทำมาเหนื่อย ท่านก็จะรู้สึกว่าเรารักท่าน ก็อยากจะทำให้ดีที่สุดในส่วนที่เราทำได้ครับ"

กระบวนการเรียนรู้เพื่อก้าวไปเป็นนักเศรษฐศาสตร์น้อยๆ ที่มีกรอบคิดร้อยรัดอยู่กับเศรษฐกิจพอเพียง-เศรษฐศาสตร์แนวพุทธนอกจากจะฉุดรั้งเยาวชนไทยจำนวนมากผู้ลื่นไถลในวังวนบริโภคนิยม ลวงล่อหลอกจากโฆษณาโทรศัพท์มือถือ เสื้อผ้าอินเทรนด์ต่างๆ ได้แล้ว ยังสมานบาดแผลรวดร้าวในหลายครอบครัวจากความไม่เข้าใจระหว่างพ่อแม่ลูกอันเนื่องจากการอยากได้ใคร่มีในวัตถุสิ่งของฟุ่มเฟือยได้ด้วย

รัดร้อยแรงบันดาลใจ

คงไม่มีใครมากนักจะคาดคิดว่าความรัก ความเข้าใจในครอบครัวที่ทวีสูงขึ้นนั้น จะเริ่มต้นจากมือน้อยๆ ของเด็กนักเรียนโรงเรียนสะตอวิทยาคม ที่ค่อยๆ เรียนรู้การทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตัวเอง โดยอาศัยแรงบันดาลใจจากหลักการบริหารทรัพย์แนวพุทธของ **พระอาจารย์สุบิน ปณีโต** เจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม ผู้ก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราดเป็นแนวทาง ก่อนจะเจริญงอกงามมาสู่การจัดทำบัญชีครัวเรือนที่ถือว่าเป็น *'นวัตกรรมเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของครอบครัวไทย'* ในห้วงยามนโยบายประชานิยมรานรุกหนัก

ด้วยปรัชญาของสัจจะสะสมทรัพย์ที่ว่า จำนวนเงินยอดของเงินในบัญชีหรือการสร้างมูลค่าเพิ่มของทุนไม่ใช่เป้าหมายสูงสุด แต่เงินคือเงื่อนไขสำคัญที่จะพลิกผันคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน สร้างความรัก ความสมานฉันท์ในชุมชน มีแหล่งเงินกู้ มีเงินปันผล มีเงินออมสะสมมากขึ้น รวมถึงมีสวัสดิการคุ้มครองตนเอง

"ทรัพย์ไม่ได้หมายถึงเงินทองอย่างเดียว เพียงแต่เงินทองเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต และสัจจะคือความจริง เป้าหมายคือการสะสมความจริง ให้ชุมชนเกิดความอบอุ่น ความรัก ความสามัคคี ช่วยเหลือไม่ทอดทิ้งกัน ทำให้ทรัพย์เป็นปัญญา" พระอาจารย์สุบินอธิบาย ก่อนขยายความว่าทรัพย์แท้จริงคือเครื่องปลื้มใจ เพราะขณะที่ชุมชนเรียนรู้การทำสัจจะสะสมทรัพย์นั้น ผลตอบแทนกลับมามีค่า ปลาบปลื้มปีติยิ่งกว่าเงินทองมากมายนัก ด้วยพ่อแม่จะได้ลูกดีขึ้น ครูจะได้ลูกศิษย์ดีขึ้น โรงเรียนจะได้รับความร่วมมือจากชุมชนดีขึ้น ยิ่งกว่านั้นทุกภาคส่วนในชุมชนจะสมานสามัคคี มีความสุขในท้ายที่สุดจากมิตรไมตรีที่เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันมากขึ้นด้วย

เยาวชนผู้สานสืบเจตนารมณ์นวัตกรรม เพื่อสุขภาวะอันสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกาย สังคม ใจ และจิตวิญญาณ (ปัญญา) นี้จึงไม่เพียงจะหลุดพ้นจากทัศนคติเห็นเงินเป็นใหญ่ได้เท่านั้น ทว่ายังรัดร้อยแรงบันดาลใจของตนเองเข้ากับครอบครัว ชุมชนได้หลากหลายมิติทั้งด้านศาสนา การศึกษา และที่สำคัญการพึ่งพิงตนเอง ดังวันนี้ที่กองทุนมีเงินหมุนเวียนไม่ต่ำกว่า 330 ล้านบาท สมาชิก 50,511 คน จาก 160 กลุ่ม โดยคุณภาพชีวิตของสมาชิกทุกคนดีขึ้น มีแหล่งเงินกู้ เงินสะสมเพิ่มทุกเดือน รวมทั้งยังมีเงินปันผลและสวัสดิการคุ้มครองตัวเองด้วย

ยิ่งกว่านั้น หลักธรรมทางศาสนาที่พระสุบินแปรจากนามธรรมสู่รูปธรรม นอกจากจะผลักดันชุมชนไปสู่การพึ่งพิงตนเอง แทนรอรับสวัสดิการ ความช่วยเหลือจากส่วนกลางภาครัฐดังก่อน แต่ยังสามารถขยายเครือข่าย เสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนจนเข้มข้น กล้าแกร่ง โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนและชุมชนที่นับวันจะแน่นแฟ้นยิ่งด้วยมีการขยายเครือข่ายไปยังโรงเรียนอย่างเป็นระบบผ่านหลักสูตรท้องถิ่น **'วิชาเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ'** เรื่อยมาตั้งแต่ปี 2545

บัญชีรายรับรายจ่ายส่วนตัวและบัญชีครัวเรือนที่เดินตามรอยความสำเร็จของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่วางรากฐานไว้อย่างแน่นหนาเป็นระบบ ไม่เพียงจะเชื่อมร้อยสัมพันธ์เยาวชนใฝ่ดีเหล่านี้เข้ากับพ่อแม่ ครูอาจารย์ได้แน่นแนบเท่านั้น ทว่ายังชักพาผู้ใหญ่ในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้หันกลับมาตระหนักรับรู้ในศักยภาพของพวกเขาด้วยว่าไม่ธรรมดา กระทั่งเวทีสมัชชาสุขภาพระดับท้องถิ่นต้องบรรจุเข้าไว้เป็นหนึ่งในนวัตกรรมเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข

"แม้บางครอบครัวจะยังไม่สามารถลดรายจ่ายได้ แต่อย่างน้อยความสัมพันธ์ที่เคยลดน้อยลงในหลายครอบครัวก็กลับมา ด้วยลูกๆ รู้แล้วว่าพ่อแม่ต้องเหนื่อยยากแค่ไหนกว่าจะหาเงินมาได้แต่ละบาท นอกจากนั้นพ่อแม่ลูกยังได้ร่วมกันวางแผน บริการจัดการเงินร่วมกัน เพื่อหาทางลดรายจ่ายฟุ่มเฟือยต่างๆ ด้วย"

ผ่องศรี อินทสุวรรณ ผู้ประสานงานเครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จ.ตราด เล่า ก่อนเผยว่าวันนี้ครอบครัวที่ประสบความสำเร็จจากการทำบัญชีครัวเรือนมีเพียงร้อยละ 4-5 เท่านั้น อันเนื่องมาจากพ่อแม่ผู้ปกครองไม่ใส่ใจเท่าที่ควร

"สาเหตุหลักของความล้มเหลวหรือสำเร็จของบัญชีครัวเรือนไม่ได้อยู่ที่เยาวชน แต่เป็นผู้ใหญ่ พ่อแม่ ผู้ปกครองว่าจะร่วมมือ ใส่ใจกับกิจกรรมที่พวกเขาทำกันมากน้อยแค่ไหน ต้องไม่เบื่อ ไม่รำคาญที่จะบอกรายรับรายจ่ายกับลูกๆ ทุกวัน อีกทั้งครู อาจารย์จะต้องไม่เช้าชามเย็นชาม ต้องเห็นความสำคัญของการทำบัญชีครัวเรือนด้วย"

ท้าทายศักยภาพ

วิชาเศรษฐศาสตร์แนวพุทธยังมุ่งทดสอบศักยภาพของเยาวชนกลุ่มนี้ด้วยว่าจะสามารถผสานการบริหารจัดการเงินที่ไม่ได้มุ่งเน้นตัวเลขมากๆ ในบัญชีตามเศรษฐศาสตร์กระแสหลักเข้ากับภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบด้านการเงินอันไม่เคยคุ้นได้มากน้อยแค่ไหน ซึ่ง **อรพรรณ สะอาดพงษ์** นักเรียน ม.5 ได้ไขข้อสงสัยนี้ด้วยการลงมือปฏิบัติ จนกระทั่งผนึกผสานความสามารถในการบริหารจัดการเงินเข้ากับภาระหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกับเพื่อนๆ ได้อย่างสมานฉันท์

"นักเรียนจะต้องกู้เงินที่ฝากออมไว้มาทำโครงการวิชาชีพ เช่น กล้วยฉาบ การแปรรูปผลไม้ หรือแปลงผัก โดยจะต้องบริหารจัดการเงินกันเองร่วมกับเพื่อนๆ" อรพรรณเล่า ก่อนเน้นว่ากิจกรรมที่ทำแม้จะดูเล็กน้อย แต่ก็ทำให้เห็นคุณค่าของเงิน ไม่อยากใช้จ่ายไปกับสิ่งฟุ่มเฟือยไร้ประโยชน์ต่างๆ เหมือนก่อน เช่น โทรศัพท์มือถือที่แต่เดิมอยากได้เหมือนคนอื่น ก็ไม่อยากได้แล้ว เพราะไม่จำเป็น โรงเรียนไม่ได้อยู่ในเมือง

กระบวนการเชื่อมโยงร้อยรัดผู้คนในสังคมจนสมานฉันท์ โดยมี 'การบริหารทรัพย์วิถีพุทธ' เป็นแก่นแกนนั้น ด้านหนึ่งแม้จะยึดหลักการบริหารจัดการเหมือนธนาคารพาณิชย์ทั่วไป แต่อีกด้านหนึ่งก็สวนกระแสสังคมที่ให้คุณค่ากับความฉาบฉวยฉับไวของสรรพสิ่ง ด้วยการพยายามหว่านเมล็ดพันธุ์แห่งสัจจะให้เจริญงอกงามบนผืนดินแห้งแล้งแห่งทุนนิยม เพื่อท้ายสุดจะขับไล่ปัญหาความยากจนและสมานชุมชนเข้าด้วยกันเป็นปึกแผ่น

บัญชีรายรับรายจ่าย บัญชีครัวเรือน หรือกระทั่งธนาคารหมู่บ้าน และสวัสดิการแก่สมาชิกคล้ายบริษัทประกันภัยที่ยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกในชุมชน นอกจากจะสะท้อนการบริหารปัญญาเพื่อความสมานฉันท์และความอยู่เย็นเป็นสุขของครอบครัว ชุมชนแล้ว ยังนำพาทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ไปเคยคุ้นคุณค่าสารัตถะความพอเพียงที่นับวันจะขยับถอยห่างจากสังคมด้วย

...การแปรหลักธรรมพระพุทธศาสนาสู่การปฏิบัติโดยมีเยาวชนเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญนั้น จะนำพาสังคมไทยไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืนได้

ดังวันนี้ที่เด็กๆ นักเรียนโรงเรียนสะตอวิทยาคมได้พิสูจน์แล้วว่าเบื้องหลังความอยู่เย็นเป็นสุขของครอบครัว ชุมชนมิได้จำกัดอยู่แค่ผู้ใหญ่ที่ผ่านวันบรรลุนิติภาวะมาแล้วเท่านั้น